

Warszawa, 12 października 2025 r.

Prof. dr hab. Joanna Głodkowska
Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej
w Warszawie

RECENZJA

**w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika
Pani Doktor Barbarze Kurowskiej**

Podstawa formalna

Pani Doktor Barbara Kurowska w dniu 19 marca 2025 roku złożyła do Rady Doskonałości Naukowej wniosek o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. Uchwałą Komisji ds. Stopni Naukowych Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie Nr 7/2024/2025/UAFM/HAB zostałam powołana na Recenzenta Komisji habilitacyjnej w postępowaniu o nadanie Pani dr Barbarze Kurowskiej stopnia doktora habilitowanego.

Niniejsza recenzja została opracowana na podstawie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (tekst jednolity Dz.U. z 2024 r. poz. 1571) oraz rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w postępowaniu habilitacyjnym, w tym kryteriów oceny dorobku naukowego. Ocenie w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego podlegają: osiągnięcia i aktywność naukowa, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, które powinny stanowić znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej, a także osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne, popularyzujące naukę i dokumentujące współpracę ze środowiskiem.

Podstawą sporządzenia tej recenzji jest komplet dokumentów w formie elektronicznej, w tym: kopia dyplomu potwierdzającego uzyskanie stopnia doktora, Autoreferat, publikacja wskazana przez Habilitantkę jako podstawowe osiągnięcie naukowe, wykaz autorskich i współautorskich publikacji naukowych, wniosek z dnia 19 marca 2025 o przeprowadzeniu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. Do dokumentacji dołączone zostały wybrane publikacje Kandydatki w formie elektronicznej.

W pierwszej części swojej recenzji przedstawię podstawowe informacje o Habilitantce, przebiegu kariery naukowej i zawodowej, następnie skoncentruję się na ocenie publikacji, wskazanej jako podstawowe osiągnięcie naukowe. Dalej omówię merytoryczną zawartość i jakość innych (nie wchodzących w skład podstawowego osiągnięcia habilitacyjnego)

publikacji wraz z uwzględnieniem naukometrycznych wskaźników dokonań naukowych Kandydatki. Odniosę się także do innych osiągnięć naukowych, w tym realizacji projektów badawczych, odbytych staży naukowych, aktywnego udziału w międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych oraz współpracy z polskimi naukowcami innych uczelni oraz współpracy międzynarodowej. W kolejności, uwzględniając kryteria postępowania habilitacyjnego, przedstawię ocenę dorobku dydaktycznego, aktywność organizacyjną i popularyzatorską oraz współpracę ze środowiskiem. Odnotuję również otrzymane nagrody oraz członkostwo w międzynarodowych i krajowych organizacjach oraz towarzystwach naukowych. Recenzję zamyka ocena końcowa wraz ze sformułowaną konkluzją.

Wyszkolenie oraz kariera naukowa i zawodowa Kandydatki

Habilitantka ukończyła jednolite, pięcioletnie studia magisterskie na kierunku pedagogika, specjalizując się w pedagogice resocjalizacyjnej. W 1999 roku zdobyła tytuł zawodowy magistra na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, w Instytucie Pedagogiki. W 2008 roku uzyskała stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, na podstawie Uchwały Rady Wydziału Pedagogicznego Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Rozprawę doktorską pt. „Stan i możliwości zmniejszenia ryzyka dysleksji u dzieci pięcioletnich w pracy wychowawczo-dydaktycznej w przedszkolu”, przygotowała pod kierunkiem prof. dr hab. Bożeny Muchackiej.

Habilitantka ukończyła także studia podyplomowe z logopedii (2002), międzynarodowe studia podyplomowe w zakresie pedagogiki Montessori oraz pedagogiki leczniczej (2007), a także studia podyplomowe z organizacji i zarządzania oświatą (2023).

Obecnie pracuje na stanowisku adiunkta na Wydziale Psychologii, Pedagogiki i Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie. W latach 2000–2008 była asystentem w Katedrze Pedagogiki Przedszkolnej Instytutu Pedagogiki Przedszkolnej i Szkolnej Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. W latach 2008–2023 była zatrudniona na stanowisku adiunkta w Katedrze Pedagogiki Przedszkolnej Instytutu Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Na podstawie informacji zawartych w Autoreferacie oraz dołączonej dokumentacji, stwierdzam, że Habilitantka konsekwentnie budowała swój wizerunek naukowy i dydaktyczny w obszarze specyficznych trudności w uczeniu się oraz edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Tematyka Jej rozprawy doktorskiej dotyczyła dysleksji, a ukończone studia podyplomowe z logopedii i pedagogiki Montessori oraz pedagogiki leczniczej były ważne w kształtowaniu kompetencji Kandydatki, szczególnie do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Jej zaangażowanie naukowo-dydaktyczne, doskonalenie zawodowe oraz poszukiwania poznawcze wskazują na wielostronne i ambitne podejście do różnych obszarów edukacji. Świadczą o tym również ukończone studia podyplomowe z zakresu organizacji i zarządzania oświatą, które przygotowują do pełnienia funkcji kierowniczych w placówkach oświatowych.

Przez ponad dwie dekady Habilitantka była związana z Akademią/Uniwersytetem Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, co pozwoliło Jej na rozwijanie kompetencji akademickich oraz ugruntowanie i poszerzenie zainteresowań naukowych.

Informacje dotyczące wykształcenia oraz doświadczenia zawodowego wskazują, że Kandydatka jest dobrze przygotowana do samodzielnej działalności naukowej oraz uniwersyteckich zadań dydaktycznych.

Ocena monografii jako głównego osiągnięcia naukowego Habilitantki

Głównym osiągnięciem naukowym Habilitantki jest autorska monografia pt. „Doświadczenia edukacyjne dzieci rozpoczynających naukę w szkole w wieku 6 lat w Polsce (w okresach reform wieku obowiązku szkolnego, strajku nauczycieli, zdalnej edukacji). Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2024, ISBN 978-83-8180-976-4, ss. 538.

W moim odbiorze niezbyt trafny jest tytuł monografii – niby są wszystkie informacje, które nakreślają projekt badawczy, ale niejednoznacznie zapowiadają jego realizację. Odczytując ten tytuł po raz pierwszy miałam wrażenie, że badania będą obejmowały dzieci w wieku 6. lat. W mojej ocenie, badania nie dotyczą doświadczeń edukacyjnych, ale wspomnień z tych doświadczeń uczniów, którzy rozpoczęli edukację w wieku 6. lat i uczestniczyli jeszcze w innych zmianach i zdarzeniach zaistniałych w systemie oświaty podczas swojej edukacji do klasy VIII. Sądzę, że tytuł powinien być możliwie skondensowany treściowo i bardziej jednoznaczny. Dalsze, znaczące dla realizacji projektu informacje (o istotnych zdarzeniach w systemie oświaty), pojawiają się zarówno w części teoretycznej, jak i w podstawach metodologicznych, ukazujących konstrukt badawczy.

Moja propozycja tytułu brzmi: „Doświadczenia edukacyjne we wspomnieniach uczniów, rodziców i nauczycieli – uczestników i odbiorców zmian w polskim systemie oświaty” lub „Doświadczenia edukacyjne we wspomnieniach uczniów kończących szkołę podstawową, ich rodziców i nauczycieli – uczestników i odbiorców zmian sytuacyjnych w polskim systemie oświaty”. Wprowadzenie do tytułu terminu „wspomnienia” wydaje się być zasadne, bo sama Autorka stwierdza: „Uważam, że problem poruszony w prezentowanej publikacji zasługuje na uwagę, ponieważ wspomnienia szkolne, odtwarzanie sytuacji, które miały w niej miejsce, oraz opis wybranych wydarzeń, którym uczniowie nadali odpowiedni dla nich sens, stanowią ważny element ich życia i ukazują rzeczywistość szkolną oczami jednego z głównych jej podmiotów” (s. 7). Jednocześnie pojęcie „wspomnienia” pojawia się w wielu miejscach monografii, szczególnie w interpretacjach wypowiedzi badanych w części empirycznej, a także w tematyce przeprowadzonych wywiadów (Aneks). Drugi proponowany przeze mnie tytuł wprowadza pojęcie „zmiany sytuacyjnej”, czyli zmian w otoczeniu, wymagających dostosowania się, podjęcia nowych działań lub zmiany sposobu myślenia. Przyjęte przez Autorkę okoliczności (rok rozpoczęcia nauki szkolnej, likwidacja gimnazjum, ogólnopolski strajk nauczycieli, pandemia i edukacja zdalna) właśnie wymagały szczególnego dostosowania w działaniu i myśleniu uczestników tych sytuacji edukacyjnych.

Monografia jest zbudowana w sposób klasyczny i obejmuje trzy części: (1) teoretyczną pt. „Doświadczenia edukacyjne na tle zmian społecznych we współczesnym dyskursie naukowym”; (2) metodologiczną i w części empiryczną pt. „Doświadczenia edukacyjne dzieci rozpoczynających naukę w szkole w wieku 6. lat z perspektywy ich samych, ich rodziców i nauczycieli”; (3) empiryczną pt. „Edukacja zdalna w czasie pandemii COVID-19 z perspektywy uczniów, ich rodziców i nauczycieli”. Teoretyczne uzasadnienie (140 stron) podjętych badań wnika w tematykę istotną dla konceptualizacji tego projektu. Autorka

podejmuje między innymi zagadnienia: doświadczenie/a edukacyjne jako element biografii człowieka, zmiana w płynnej nowoczesności, szkoła w erze ponowoczesnej, reformy edukacyjne, ogólnopolski strajk nauczycieli, edukacja zdalna w czasie pandemii COVID-19, rozwój człowieka jako zmiana. Autorka słusznie założyła, że edukacja w różnych jej obszarach jest zależna od szerszych kontekstów w tym społecznych i politycznych. Stąd też podkreśla, że zmiany reformujące system oświaty zachodziły także w okolicznościach zmian społecznych w Polsce, ale także przemian dokonujących się w świecie. Jak stwierdza, swoje analizy skoncentrowała „na osobistych teoriach uczestników, które wskazywały sposoby myślenia o szkole i zmianach w niej zachodzących, ich postrzegania, rozumienia i działania w zastanej rzeczywistości” (s. 8). Doświadczenie edukacyjne, będące częścią biografii człowieka, staje się ważnym warunkiem rozumienia i interpretowania świata. W tym projekcie, na co wskazałam w propozycji zmiany tytułu monografii, nie są jednak analizowane doświadczenia „tu i teraz”, ale przywoływane są zapisy pamięciowe tych doświadczeń w postaci wspomnień. Oczywiście mają one znaczenie dla teraźniejszości, ale celem badania jest wydobywanie wspomnień z przeszłości. Jak mówi Autorka, powołując się na Clifforda Geertz’a i Johna Dewey’a, „doświadczenie to pewnego rodzaju odczuwanie życia... jest procesem nieustannym... wpłata się nieodłącznie w sam proces życia” (s. 17) oraz „Treść wspomnień zawsze związana jest ze środowiskiem zewnętrznym, sytuacjami, wydarzeniami i osobami” (s. 20). Nawiązuje w tym względzie do charakterystyki świata w erze ponowoczesnej, której istotne cechy związane są z nieprzewidywalnością, różnorodnością, subiektywizmem, ale także zmiennością. Autorka podejmuje interesujące i oryginalne zagadnienie doświadczeń edukacyjnych, którym uczniowie w swoich wspomnieniach nadali odpowiednie znaczenie i sens. Ukazuje sytuacyjną zmienność rzeczywistości szkolnej w postrzeganiu głównych podmiotów systemu oświaty (uczniów, nauczycieli, rodziców).

Wspomnienia to fascynujący temat, który dotyka osobistych doświadczeń, emocji i refleksji. Wspomnienia kształtują tożsamość, wpływając na decyzje, relacje i sposób, w jaki interpretowana jest rzeczywistość. Wspomnienia edukacyjne mogą mieć zróżnicowane znaczenie w indywidualnym doświadczeniu. Mogą przywoływać zarówno pozytywne, jak i trudniejsze fakty z życia szkolnego. To wszystko wnika w biografię człowieka, nadając jej szczególny charakter.

Zmiany w systemie edukacji mają na celu lepsze przygotowanie uczniów do życia w dynamicznie zmieniającym się świecie oraz dostosowanie edukacji do potrzeb współczesnego społeczeństwa. W monografii udokumentowane i zanalizowane są doświadczenia edukacyjne uczniów rozpoczynających naukę w szkole w wieku 6. lat, ukazując tym samym skutki obniżenia wieku obowiązku szkolnego. Indywidualne doświadczenia Autorka uznaje jako siłę sprawczą, której wartość może być oceniana na podstawie tego, jak wpływa na rozwój osoby, kształtując także jej funkcjonowanie w różnych obszarach w teraźniejszości. Zatem wczesne doświadczenia edukacyjne mają wartość prognostyczną dla każdego następnego etapu życia człowieka.

W części pierwszej („Doświadczenia edukacyjne na tle zmian społecznych we współczesnym dyskursie naukowym”) sądzę, że rozdział 4. („Rozwój jako zmiana. Zmienność ludzkiego zachowania”) został niejako „przyklejony”, a przecież dotyczy głównego podmiotu tych badań, jakim są uczniowie. Ten rozdział, w mojej ocenie, mógłby współbrzmieć z rozdziałem 1. („Pojęcie doświadczenia w perspektywie teoretycznej”) i stanowić jego

podrozdział. Zawiera bowiem informacje o doświadczeniu edukacyjnym ucznia i mówi o fragmencie jego biografii, która tworzy się przecież w „zmienności ludzkiego zachowania”.

Bez wątpienia ważną częścią życia człowieka są doświadczenia edukacyjne, stanowiące kategorię poznawczą, którą Autorka definiuje za pomocą potencjału osoby i jej zaangażowania w uczenie się. Jest to kapitał poznawczy i społeczny jednostki, na którym można budować nowe kompetencje, jest efektem zarówno „interakcji człowieka ze światem, jak i konstruowanej podmiotowości” (s. 24). „Doświadczenia edukacyjne wynikają nie tylko z codziennych spotkań podmiotów rzeczywistości szkolnej, przebiegu procesu dydaktycznego, ale też ze zmian społecznych (w tym edukacyjnych), których uczniowie są uczestnikami i odbiorcami” (s. 25). W ten sposób Autorka słusznie podkreśla znaczenie doświadczeń edukacyjnych dla różnych aspektów życia osobistego i zawodowego, ukazując jednocześnie ich kontekstowość w perspektywie ogólnospołecznej.

Część teoretyczna jest rzetelną naukową opowieścią o zagadnieniach, istotnych dla konstruowania własnego projektu badawczego. Autorka umiejętnie powołuje się na literaturę przedmiotu (w przeważającej liczbie polską), tworząc całościowy opis, godny uznania. Definiuje istotne pojęcia, zasadnie odwołuje się do ważnych koncepcji, wyjaśniając ich znaczenie i kontekst względem podjętej tematyki. Logicznie łączy treści, przez co przekaz jest przejrzysty, spójny i interesujący w odbiorze czytelnicznym. Przegląd literatury świadczy o dobrej znajomości podjętej tematyki i o umiejętności umiejscowienia swoich badań w szerszym kontekście społecznym, kulturowym i historycznym. Brakuje mi odwołania do koncepcji fenomenologicznych (sygnalnie jest nawiązanie do opracowania Alfreda Schütza), które zgodnie z założeniem badań jakościowych ukazują „świat życia”. Przedstawiają subiektywne doświadczenia wnikające w kontekst społeczny, co pozwala na głębsze zrozumienie postrzegania otoczenia i zmian w nim zachodzących oraz powiązanych z tym przeżyć człowieka. Umożliwiają także współdzielenie doświadczeń i znaczeń przez różne osoby (w tych badaniach uczniów, nauczycieli, rodziców). Miejskami odczuwam również niewystarczającą krytyczną analizę literatury, pogłębione odautorskie odniesienia do prezentowanych zagadnień. Pewna próba conceptualizacji własnego projektu na podstawie literatury znajduje się pod koniec części teoretycznej. Jednak oczekiwałamby bardziej wnikliwego, gruntownego, autorskiego podsumowania.

W badaniach Autorka skupiła się głównie na postrzeganiu rzeczywistości i doświadczeń edukacyjnych z przeszłości uczniów, nauczycieli i rodziców. Interesująca była w tym odpowiedź na pytanie, jaki sens po latach nadany został zmianom w edukacji przez tych, którzy byli ich odbiorcami i uczestnikami. W badaniach Autorka podjęła próbę zrozumienia sensu doświadczeń edukacyjnych, przywołanych we wspomnieniach. Zastosowano badania jakościowe, w paradygmacie interpretatywnym, które umożliwiły wnikliwy wgląd w rozpoznawane zjawisko, zrozumienie kontekstu doświadczenia edukacyjnego. Słuszne było przyjęcie takiej właśnie perspektywy badawczej, ponieważ badania jakościowe umożliwiają eksplorację złożonych problemów i odkrycie subtelnych informacji, które mogą być trudne do wykazania w badaniach ilościowych. Badacz może reagować na odpowiedzi uczestników, co pozwala na głębsze zrozumienie ich perspektyw postrzegania danych zjawisk. Taką właśnie postawę uczestniczącą przyjęła Autorka tego projektu. Pogłębione opowieści (tak określa Autorka swoje badania) mają zdolność wywoływania emocji, pozwalają na odkrywanie nowych perspektyw i tematów, które mogą nie być dostrzegane w innym podejściu badawczym.

Należy zauważyć, że tego typu narracje mogą dostarczać cennych rekomendacji dla polityki oświatowej, czy też praktyk społecznych, pomagając w lepszym zrozumieniu skomplikowanych, często nieprzewidywalnych zjawisk.

Autorka podkreśla, że w swoich badaniach nawiązuje do założeń konstrukttywizmu społecznego, który zakłada, że nasze postrzeganie rzeczywistości jest wynikiem interakcji społecznych i kulturowych, przyjętych umów, norm i wartości, a nie obiektywnej prawdy. Badania jakościowe pozwalają odkrywać subiektywne doświadczenia i interpretacje ludzi oraz zrozumieć, jak te doświadczenia kształtują postrzeganie rzeczywistości. W sposób właściwy Habilitantka określa orientację metodologiczną, uzasadnia wybór paradygmatu interpretatywnego w podjętym projekcie badawczym.

W celu badań Autorka wskazała na „poznanie, zrozumienie i opis doświadczeń edukacyjnych dzieci (rozpoczynających naukę w szkole w wieku 6 lat), ukształtowanych w okresach reform wieku obowiązku szkolnego, strajku nauczycieli, zdalnej edukacji” (167). Główny problem badawczy został sformułowany następująco:

Jakie są doświadczenia edukacyjne dzieci zaczynających naukę w szkole w wieku 6 lat, ukształtowane w okresach reform wieku obowiązku szkolnego, strajku nauczycieli, zdalnej edukacji? (s. 167)

Tu też ponawiam sugestię zmiany, wynikającą z mojej propozycji tytułu monografii. W mojej opinii, problem główny należało sformułować ogólnie, ponieważ bardziej konkretne niewiadome zawarte są w problemach szczegółowych. W sformułowanych założeniach tego projektu problem główny i szczegółowy są niejako powielane. Moja propozycja problemu głównego (w powiązaniu z zaproponowanym tytułem monografii):

Jakie doświadczenia edukacyjne przywołują w swoich wspomnieniach uczniowie, nauczyciele i rodzice w obliczu zmian sytuacyjnych w systemie oświaty, których byli uczestnikami i odbiorcami?

Habilitantka zastosowała metodę wywiadu, prowadząc wywiady otwarte, indywidualne, częściowo ustrukturyzowane, pogłębione, niestandardyzowane, swobodne, które były nagrywane, a następnie poddane transkrypcji. Tematyka wywiadów dotyczyła przebiegu edukacji w szkole podstawowej i doświadczeń z tym związanych, a ukształtowanych pod wpływem określonych zmian, czyli konkretnych zdarzeń w biografii respondentów, które stanowiły przedmiot projektu badawczego.

W badaniach został wykorzystany celowy dobór próby. Słusznie Autorka zaznaczyła, że w badaniach opartych na celowym doborze próby, interpretacja ich rezultatów ogranicza się do badanych przypadków, a uogólnienia nie są prawomocne. Próba badawcza obejmowała uczniów klasy VIII, urodzonych w 2008 roku, którzy rozpoczynali naukę w klasie pierwszej szkoły podstawowej w wieku 6. lat. Łącznie próba badawcza podstawowa wynosiła 16 uczniów. Kolejną grupą byli rodzice tych uczniów (jeden rodzic każdego ucznia) oraz nauczyciele.

Sądzę, że w analizie zgromadzonych wyników badań, dobrze byłoby zastosować program do kodowania danych jakościowych. Autorka wskazuje jednak, że interesujące dla niej były też zachowania, reakcje badanych osób. Jednak w analizie wyników tych informacji brakuje. Zgromadzony materiał badawczy to 500 stron manuskryptu. Analiza danych była prowadzona wokół czterech obszarów badawczych, które odnosiły się do zmian społecznych (w tym edukacyjnych), a określonych w problemie głównym i problemach szczegółowych.

Główna perspektywa postrzegania zmian edukacyjnych związana była z doświadczeniami ucznia, przedstawionymi zarówno w jego relacji, jak i w relacji rodziców i nauczycieli. Metodologia zastosowana w badaniach jest adekwatna, logicznie uporządkowana i dobrze uzasadniona, co zwiększa wiarygodność uzyskanych wyników.

W sposób narracyjny, z cytowaniem wypowiedzi respondentów, Autorka prezentuje wyniki badań w formie zgodnej z przyjętą metodologią. Każdy rozdział, podrozdział empiryczny prezentuje uzyskane wyniki w prawidłowo sformułowanych tytułach i w przytoczonych wypowiedziach oraz refleksji własnej i podsumowaniach. Analizy empiryczne prowadzą Autorkę do słusznie sformułowanych konkluzji. Optymistycznie brzmi jedna z nich: „Zmiany wynikające z życia w płynnej nowoczesności ukształtowały ich biografię edukacyjną, która jest pełna pozytywnych zdarzeń” (s. 508).

Podsumowanie poprawnie odwołuje się do uzyskanych rezultatów w postaci 19 punktów uogólniających wyniki w odniesieniu do próby badawczej. Brak mi jednak bardziej konkretnego odwołania do problemów badawczych, co skutkowałoby także zmianą struktury podsumowania.

Oceniana praca stanowi ambitny projekt badawczy w orientacji jakościowej, który rozpoznaje zmiany edukacyjne z punktu widzenia głównych podmiotów kształcenia: uczniów, nauczycieli, rodziców. Struktura książki jest prawidłowa i wynika z przyjętej przez Autorkę koncepcji całej monografii i z celu projektu badawczego.

Tematyka podjęta w tej monografii jest zbieżna z wcześniejszymi osiągnięciami badawczymi i publikacyjnymi Habilitantki, co świadczy o konsekwencji w prowadzeniu badań i w rozpoznawaniu edukacji w perspektywie zmian, jakie zachodzą w system oświaty. Nie mam wątpliwości, że monografia ta spełnia kryteria osiągnięcia naukowego mogącego stanowić podstawę do nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Ocena pozostałych publikacyjnych osiągnięć naukowo-badawczych

Habilitantka wskazała na cztery pola problemowe swoich zainteresowań badawczych i publikacyjnych: (1) przygotowania dzieci do rozpoczęcia nauki czytania i pisanie oraz zapobiegania trudnościom w tym zakresie, (2) stymulowania aktywności twórczej dzieci w wieku przedszkolnym, (3) wspierania w rozwoju dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz (4) funkcjonowania uczniów w zmieniającej się rzeczywistości szkolnej. W Autoreferacie każdy z tych obszarów Kandydatka dokumentuje właściwymi publikacjami oraz uczestnictwem w działaniach naukowo-popularyzatorskich, które podkreślają Jej zaangażowanie, kompetencje, ale także uznanie przez przedstawicieli środowiska naukowego i oświatowego.

Zgodnie z wykazem osiągnięć naukowych, Habilitantka po obronie pracy doktorskiej opublikowała 34 prace naukowe (nie licząc autorskiej monografii, stanowiącej główne osiągnięcie). W tej liczbie są publikacje (w języku polskim, angielskim, ukraińskim i włoskim): 2 autorskie monografie naukowe (2011, 2020), 1 monografia współautorska (2021), 10 autorskich rozdziałów w pracach zbiorowych, 8 współautorskich rozdziałów w pracach zbiorowych, 5 autorskich artykułów w czasopiśmie naukowych, 8 współautorskich artykułów

zamieszczonych w czasopismach naukowych. Kandydatka opublikowała również 3 autorskie oraz 7 współautorskich artykułów popularyzujących pedagogikę. Uwzględniając wszystkie publikacje można zauważyć, że wskaźnik na 14 lat wynosi trzy/cztery publikacje na rok zatrudnienia na stanowisku adiunkta. Wskaźnik ten oceniam pozytywnie, ponieważ świadczy on o trwałej, systematycznej aktywności naukowej i popularyzatorskiej Habilitantki.

Tematyka publikacji zwartych (autorskich i współautorskich) dotyczy między innymi: ryzyka dysleksji u dzieci w wieku przedszkolnym, opinii rodziców i nauczycieli wobec zmian w edukacji (obniżenie wieku realizacji obowiązku szkolnego), metod i form wsparcia dzieci z zaburzeniami zachowania. Tematyka prac zbiorowych zawiera się w słowach kluczowych: dysleksja, wspieranie rozwoju dziecka, wady wymowy dzieci, nieprawidłowości w rozwoju języka, media w procesie wychowania, nauka czytania i pisania, niepełnosprawność wzrokowa, gotowość szkolna, aktywność twórcza dzieci, nauczyciel przedszkola. Tematyka artykułów w czasopismach dotyczy m. in.: stymulowania aktywności twórczej, nauki czytania i pisania, niepełnosprawności wzrokowej, rozpoczynania nauki szkolnej, zaburzeń zachowania dzieci, edukacji plastycznej w przedszkolu, diagnozy spektrum autyzmu. Można ogólnie powiedzieć, że tematyka publikacji jest skoncentrowana wokół zagadnień edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej w tym diagnostyki i metodyki kształcenia uczniów, także uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Artykuły były publikowane w ogólnopolskich czasopismach punktowanych: „Kultura – Społeczeństwo – Edukacja” (1 artykuł, 70 punktów), „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” (1 artykuł, 70 punktów), „Szkoła Specjalna” (1 artykuł, 40 punktów), „Konteksty Pedagogiczne” (4 artykuły, 40 punktów każdy), „Ementor” (1 artykuł, 40 punktów). Znacząca liczba artykułów (13) jest opublikowana w czasopismach/pracach zbiorowych za 3 lub 5 punktów i 10 artykułów bez punktacji, ale są to artykuły o istotnym znaczeniu metodycznym oraz popularyzatorskim. Zachęcam Kandydatkę do większej aktywności w aplikowaniu do publikowania artykułów w czasopismach o wyższej punktacji, w tym także czasopismach zagranicznych.

W załączonym zestawieniu wybranych publikacji, cztery artykuły to studia indywidualnych przypadków dziecka ze spektrum autyzmu, dziecka z zaburzeniami zachowania oraz dziecka słabowidzącego:

- „Trudności szkolne dziecka słabowidzącego z płodowym zespołem alkoholowym (FAS) – studium przypadku” (Szkoła Specjalna, 2023).
- „Diagnoza i terapia zachowań u trzyletniego dziecka ze spektrum autyzmu (ASD). Studium przypadku” (Konteksty Pedagogiczne, 2022).
- „Społeczne funkcjonowanie dziecka z zaburzeniami zachowania (i emocji). Studium przypadku” (Konteksty Pedagogiczne, 2021),
- „Trudności w nauce czytania i pisanie u dziecka słabowidzącego – studium indywidualnego przypadku” (Niepełnosprawność. Interpretacje teoretyczne i praktyczne, 2015).

W artykułach tych tematyka została ugruntowana w odpowiednio dobranej literaturze przedmiotu, jasno sformułowany cel badań i poprawnie określone problemy badawcze. Wyniki zaprezentowane są w sposób przemyślany i syntetyczny. Jest w tym także refleksyjność, w którą Autorka wplata własne przemyślenia i doświadczenia ugruntowane wnikliwą

interpretacją. Analiza danych prowadzi do sformułowania znaczących praktycznych implikacji w ważną rekomendacją dla praktyki.

Dwa z zamieszczonych artykułów prezentują badania ilościowe z wykorzystaniem statystyk opisowych: „Obawy rodziców dzieci sześć- i siedmioletnich rozpoczynających edukację szkolną. Komunikat z badań” (Konteksty Pedagogiczne, 2020) oraz korelacji statystycznych między przyjętymi zmiennymi: „Obraz idealnego ucznia – oczekiwania przyszłych nauczycieli” (rozdział w monografii pod redakcją, 2017). Artykuł drugi spełnia standardy analizy w części teoretycznej i empirycznej. Natomiast nie stwierdzam pełnej informacji metodologicznej: brak jasnego celu badań i problemów badawczych, sformułowanych hipotez, a także opisu badanej próby (wiemy tylko, że badania przeprowadzono na studentach).

Pozostałe, zamieszczone w wykazie wybranych publikacji, to artykuły przeglądowe, które standardowo prezentują podjętą tematykę i realizują zamierzenie autorskie. Kandydatka podejmuje w nich zagadnienia: szkoła tradycyjna a szkoła twórcza, wyzwania współczesnej edukacji, gotowość do nauki czytania i pisanie, diagnoza ryzyka dysleksji w kontekście wykluczenia, stymulowanie aktywności twórczej dzieci w wieku przedszkolnym, wychowanie i nauczanie dzieci w wieku przedszkolnym w poglądach pedagogów XIX i XX wieku.

Ogólnie można stwierdzić, że w osiągnięciach publikacyjnych Kandydatki są monografie, prace zbiorowe pod redakcją oraz artykuły, w tym opracowania autorskie i współautorskie. Są to w większości prace przeglądowe, ale także badawcze oraz metodyczne. Dorobek publikacyjny Pani dr Barbary Kurowskiej oceniam pozytywnie, choć z pewną powściągliwością, ponieważ niezbyt liczne są prace badawcze, które mogłyby świadczyć o poszukiwaniach empirycznych Habilitantki i wielostronnym warsztacie metodologicznym.

Dane naukometryczne. Na wstępie tej oceny dorobku Habilitantki, chcę podkreślić, że nie jestem zwolenniczką absolutyzowania wskaźników bibliometrycznych, w szczególności w naukach społecznych. Mimo to, w recenzji uwzględniłam zamieszczone w Autoreferacie dane. Zgodnie z oceną MNiSW, Habilitantka w latach 2009–2024 uzyskała 1027 punktów, indeks Hirscha wynosi 3, a wskaźnik cytowań, według Google Scholar, 23. Punktację MNiSW za 14 lat można uznać za przeciętną (Habilitantka uzyskała 73 punkty na rok). Osiągnięcia naukowe są ustalane indywidualnie przez poszczególne uczelnie, zgodnie z systemem ewaluacji. Należy jednak zauważyć, że w niektórych uczelniach osiągnięcia w granicach 70 punktów na rok są oceniane jako niskie. Jednocześnie odnotowany wskaźnik wpływu oraz produktywności badawczej w postaci indeksu Hirscha wskazuje raczej na niezbyt zaawansowany etap rozpoznawalności Habilitantki w środowisku naukowym. Biorąc pod uwagę 23 cytowania w Google Scholar można uznać, że jest to wynik niski, szczególnie, że uwzględni się autocytowania (10). Oczywiście, są to tylko wskaźniki liczbowe, istotna jest jakość publikacji i ogólne osiągnięcia naukowe Habilitantki. Jak wykazałam wcześniej, dorobek naukowy Pani dr Barbary Kurowskiej obejmuje monografie autorskie i współautorskie oraz publikacje zamieszczane w ogólnopolskich, recenzowanych czasopismach naukowych (70 i 40 punktów, zgodnie z oceną MNiSW). Fakt ten dokumentuje zaangażowanie i kompetencje Habilitantki do samodzielności naukowej i aktywnego uczestniczenia w rozwoju pedagogiki jako dyscypliny nauk społecznych.

Reasumując stwierdzam, że pozostały publikacyjny dorobek naukowy Kandydatki jest ilościowo standardowy, merytorycznie istotny dla rozwoju pedagogiki. Kandydatka w sposób wystarczający opanowała warsztat naukowy, głównie w zakresie badań jakościowych oraz opracowań przeglądowych.

Inne osiągnięcia naukowe Kandydatki

Projekty badawcze i udział w grantach. Kandydatka w swoim dorobku ma udział w pracach zespołów badawczych, realizujących projekty finansowane w ramach konkursów krajowych. Aktywnie uczestniczyła w dwóch projektach, pełniąc rolę wykładowcy studentów kierunku Pedagogika. Pierwszy z nich, to projekt MNiSW pt. „Artyści w świecie pedagogiki. Spotkania na polu sztuki, sztuka jako przestrzeń kształtowania kompetencji kulturowych i artystycznych dzieci i młodzieży — implikacje edukacyjne” (2017). W ramach tego projektu rozpoznawany był interesujący i cenny poznawczo obszar pedagogiczny, promujący pracę artystów tworzących na gruncie pedagogiki oraz ukazujący rolę twórczości w kształtowaniu tożsamości kulturowej dzieci. Wartościowa była realizacja obszaru edukacyjnego, popularyzującego bogactwo polskiej i europejskiej kultury. Realizacja tego projektu miała także znaczenie dla dydaktyki i metodyki kształcenia studentów w zakresie kreowania ich działań jako przyszłych nauczycieli.

W projekcie drugim (pt. „Nauczyciel przyszłości. Innowacyjny Program Kształcenia Nauczycieli przedszkoli i klas I–III szkoły podstawowej”, w latach 2018–2023) Kandydatka pełniła funkcję konsultanta pedagogicznego, uczestnicząc w fazie planowania i realizowania działań artystyczno-edukacyjnych. W ramach tego projektu prowadziła zajęcia ze studentami kierunku Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna w zakresie samokształcenia, autoewaluacji, kształtowania środowiska wychowawczego przedszkola, a także praktyki wychowawczo-dydaktycznej.

Warto również odnotować, że Kandydatka została zaproszona do pełnienia funkcji kierownika projektu z Polski w ramach międzynarodowego projektu Erasmus+ programu pt. „Dyslexia online course” (2021). Interesujące były cele tego projektu, m.in. stworzenie platformy internetowej, zawierającej kursy oraz propozycje różnych strategii i metod pracy z osobami z dysleksją. Efektem miała być platforma, wspierająca reedukację dysleksji. Należy podkreślić, że projekt ten obejmował m.in. opracowanie programu kształcenia nauczycieli, co miało znaczenie dla doskonalenia przygotowania zawodowego studentów kierunku Pedagogika. Choć projekt nie został ostatecznie zrealizowany, samo zaproszenie Kandydatki, świadczy o uznaniu Jej kompetencji do uczestniczenia w tak istotnym poznawczo i praktycznie przedsięwzięciu, angażującym badaczy z różnych krajów.

Uważam, że uczestniczenie w dwóch projektach było cennym doświadczeniem dla Kandydatki przede wszystkim jako wykładowcy i popularyzatora istotnych obszarów pedagogicznych. Odczuwam jednak brak projektów naukowo-badawczych, które świadczyłyby o umiejętnościach Kandydatki kreowania zamierzeń empirycznych i kierowania projektami, a także potwierdzały kompetencje metodologiczne Kandydatki oraz Jej projektowe zaangażowanie w działalność badawczą.

Kandydatka brała udział w działalności organizacji oraz zespołów. Od 2014 roku jest członkinią Zespołu Edukacji Elementowej (KPN). Dzięki temu ma możliwość wzbogacania swoich doświadczeń zawodowych i naukowych poprzez działania, które wspierają rozwój pedagogiki oraz integrują pedagogów, a także bierze udział w przygotowywaniu ekspertyz oraz prowadzeniu badań naukowych w obszarze edukacji wczesnoszkolnej. Efektem Jej współpracy naukowej jest współautorstwo rozdziału w monografii pod redakcją (2017), która porusza temat zawodowej kreatywności nauczycieli oraz znaczenia kreatywności dla rozwoju uczniów. Dwie kadencje (w latach 2015–2022) Kandydatka była członkinią Komisji Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. W latach 2018–2020 przygotowywała recenzje trzech artykułów dla redakcji czasopisma „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”.

Stwierdzam, że w obszarze współpracy i działalności w organizacjach i zespołach aktywność Habilitantki nie jest szczególnie zaawansowana. Ma niewielkie doświadczenie w działalności organizacji i skromne doświadczenie w działalności komitetów redakcyjnych czasopism naukowych.

Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących

Osiągnięcia dydaktyczne. Od 2000 do 2023 roku prowadziła zajęcia dydaktyczne na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Pedagogicznego oraz Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Zajęcia tematycznie obejmowały m.in.: organizowanie środowiska wychowawczego przedszkola, współczesne koncepcje pedagogiki przedszkolnej, strategie wspierania rozwoju dziecka w przedszkolu, metodologię badań społecznych, pedagogikę szkolną, logopedię. Realizowane kursy przedmiotowe wynikały z wykształcenia, doskonalenia zawodowego Kandydatki oraz Jej zainteresowań badawczych i praktyki. Pani Doktor była wysoko oceniana przez studentów, którzy podkreślali Jej profesjonalizm, obowiązkowość, merytoryczne przygotowanie do zajęć. W latach 2015–2023 Habilitantka wypromowała 60 prac licencjackich i magisterskich; była recenzentem około 140; obecnie jest promotorem 21 prac magisterskich. Świadczy to o dojrzałości dydaktycznej Habilitantki i Jej kompetencjach metodologicznych do realizacji seminariów dyplomowych. Prowadziła również szkolenia, prelekcje oraz wykłady dla nauczycieli przedszkoli, szkół oraz opiekunek żłobkowych. W 2014 roku współpracowała z Wydawnictwami Szkolnymi i Pedagogicznymi, wygłaszając wykład. W 2024 roku podjęła współpracę z Wydawnictwem Edukacyjnym MAC, w ramach której przeprowadziła wykłady dla nauczycieli krakowskich przedszkoli na temat wspomagania dzieci w wieku przedszkolnym w rozwoju spostrzeżeniowym i motorycznym. W styczniu 2025 roku podjęła współpracę z Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Tarnowie, prowadząc konferencję dla nauczycieli, warsztaty i wizyty studyjne w przedszkolach i szkołach.

Działalność organizacyjna. Habilitantka wykonała liczne zadania na rzecz Uczelni i Instytutu, w tym między innymi uczestniczyła w przygotowaniu zestawienia do parametrycznej oceny jednostki za lata 2009–2012 oraz za lata 2013–2016. W Instytucie pełniła funkcję członkini komisji rekrutacyjnych (od 2000 do 2012 roku), opiekuna studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. W latach 2013–2016 brała udział w organach uczelnianych,

będąc członkinią Rady Wydziału Pedagogicznego, członkinią Rady Instytutu Pedagogiki Przedszkolnej i Szkolnej, była przedstawicielką grupy doktorów do Rady Dyscypliny Wydziału Pedagogiki i Psychologii, członkinią Uczelnianej Komisji Odwoławczej ds. Oceny Okresowej Nauczycieli Akademickich. W 2017 roku, została odznaczona Brązowym Medalem za Długoletnią Służbę.

Działalność popularyzatorska i współpraca ze środowiskiem. W działaniach popularyzatorskich Habilitantki należy wymienić 10 autorskich i współautorskich publikacji upowszechniających naukę oraz publikacje metodyczne dla nauczycieli. W latach 2000–2023 współpracowała z dyrektorami krakowskich przedszkoli i nauczycielami edukacji przedszkolnej. Prowadziła także warsztaty dla nauczycieli przedszkoli. Podczas całej swojej pracy zawodowej, realizowała działania popularyzujące naukę. W latach 2009–2010 była członkinią zespołu konsultacyjnego przy Rzeczniku Praw Obywatelskich ds. przeciwdziałania biedzie małych dzieci. Od 2012 roku współpracowała z wydawnictwami edukacyjnymi: Bliżej Przedszkola, WSiP, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP w Kielcach. Została powołana przez Małopolskiego Kuratora Oświaty na członkinię wojewódzkiej Komisji Konkursu Ministra Edukacji Narodowej pt. „Mam 6 lat” (2012–2014). W 2013 roku pełniła funkcję eksperta Ministerstwa Ochrony Środowiska.

Stwierdzam, że osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne, popularyzatorskie Habilitantki mieszczą się w przyjętych standardach aktywności akademickiej. Habilitantka realizowała dydaktykę zgodnie z wykształceniem i zainteresowaniami naukowymi, pełniła różne funkcje wybieralne na macierzystej Uczelni, udzielała się w działalności popularyzatorskiej. Habilitantka jest dobrze przygotowana do realizacji zadań akademickich i podejmowania działań wynikających z misji pedagogiki.

Podsumowanie

W podsumowaniu mojej recenzji stwierdzam:

1. Główne osiągnięcie naukowe podejmuje oryginalną problematykę badawczą. Doceniam wartość tej monografii zarówno za jej wkład w rozwój pedagogiki, jak i za jej wartość inspirującą, motywującą do dalszych badań, stawiania kolejnych pytań i dalszych eksploracji. Doceniam także znaczenie głównego osiągnięcia Kandydatki dla polityki edukacyjnej i dydaktyki szkoły wyższej w zakresie kształcenia nauczycieli. Monografia spełnia podstawowe warunki przypisane rozprawom habilitacyjnym, w podjętych i zrealizowanych badaniach jakościowych.
2. Pozostałe osiągnięcia naukowe w postaci naukowych publikacji są spójne pod względem tematycznym i wszystkie skupione są na tematyce pedagogicznej, a w szczególności edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, a także pedagogice korekcyjnej i pedagogice specjalnej.
3. Uznaję dorobek zobrazowany we wskaźnikach naukometrycznych Habilitantki. Stwierdzam wysoki wskaźnik punktacji MNiSW, ale niezbyt zadowalającą liczbę cytowań, co może świadczyć o jeszcze niewielkiej rozpoznawalności opracowań Kandydatki w środowisku pedagogicznym.

4. Pozytywnie oceniam czynny udział Habilitantki w międzynarodowych konferencjach naukowych.
5. Nie w pełni pozytywnie oceniam dorobek Habilitantki w realizacji projektów badawczych zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Projekty, w których uczestniczyła, miały charakter bardziej dydaktyczny niż naukowy. Mam nadzieję, że awans akademicki zainicjuje bardziej intensywne zaangażowanie Kandydatki w kierowanie projektami badawczymi i podejmowanie eksploracji różnych obszarów pedagogicznych.
6. Widoczna jest aktywność i współpraca międzynarodowa Habilitantki, czego przejawem są zagraniczne staże i wizyty dydaktyczno-badawcze.

Konkluzja

Stwierdzam, że aktywność naukowa potwierdza posiadanie przez Kandydatkę kompetencji wymaganych od samodzielnego pracownika nauki. Biorąc pod uwagę przedstawione w recenzji aspekty oceny dorobku Habilitantki stwierdzam, że Pani dr Barbara Kurowska spełnia na poziomie wystarczającym warunki zgodnie z wymogami ustawowymi (Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późniejszymi zmianami), stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

W związku z powyższym pozytywnie oceniam osiągnięcia naukowe oraz dydaktyczne, organizacyjne, popularyzatorskie i przedkładam Komisji habilitacyjnej wniosek o dopuszczenie Pani dr Barbary Kurowskiej do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

